אורות — מהות כנסת ישראל ותכונה חייה

כנסת ישראל היא תמצית ההויה כולה, ובעולם הזה נשפע תמצית זו באומה הישראלית ממש, בחומריותה ורוחניותה, בתולדתה ואמונתה. וההסתוריה הישראלית היא תמצית האידיאלי של ההסתוריה הכללית, ואין לך תנועה בעולם בכל העמים כולם שלא תמצא דוגמתה בישראל. ואמונתה היא התמצית המסולת והמקור המשפיע את הטוב והאידיאליות לאמונות כולן, וממילא הכח המבקר את כל המושגים האמוניים, עד שיביאם למדרגת שפה ברורה לקרא כולם בשם ד', ואלהיך קדוש ישראל אלהי כל הארץ יקרא.

כנסת ישראל היא הגילוי הרוחני העליון שבההויה האנושית. כשם שאין להתפלא על אשר במח ובלב ישנם גילויי חיים כאלה, שדוגמתם אין אנו מוצאים בכל הגויה כולה, כן אין להתפלא על גילויי החיים של הפליאות, הניסים, הנבואה, רוח הקודש במעלתו העליונה, התקוה הנצחית, הנצחון על כל מפגע, שהם מתגלים בצורה עליונה, המפליאה את כל לב הוגה וכל מוח חושב. כנסת ישראל היא גילוי זרע ד' בעולם, יד ד' בהויה, בבנין הלאומים. ויש לה בודאי יחש גדול עם כל מה שהוא יותר נשגב ונערץ, קדוש ומרומם, במצוי כולו, בכל הקפו, הגשמי והרוחני. באופן אחר אי אפשר לחשב.

אין להגדיר את מהותה של כנסת ישראל בגבולים מיוחדים ובתוארים מוגבלים. כוללת הוא את הכל, והכל מיוסד על כלות נפשה לאלהים, על הרגשתה את המתק ואת הנועם העליון בכל עומק נשמתה, בכל יפעת תענוגיו. והתשוקה להאלהות בהתלהבות נפש אמתית, מתגלה היא בכל פינותיה, מתגלה בתורה ומצות, מתגלה במוסר ומדות, מתגלה בהתעלות נפשית, בשירה פנימית, בקדושת החיים, בצמאון אין חקר, "כלתה נפשי - לאל חיי", מתגלה במסירות נפש תדירית, בנשיאת עול גלות מאהבה, רק שלא לזנח את סדר החיים, המעשיים והרוחניים, שהאורה האלהית מתדבקת על ידם בקרבה. גבורת רעם זו היא המביאה לה באחרית הימים את הישועה המוחלטת. ומזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרועה עדרו.

עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, בין בכמות הניטבים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל. זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה. הרגש הטוב הזה, לפי גדלו, היקפו ועמקו, כן צריך שיהיה מעוטר בחכמה גדולה ובגבורה כבירה, למען דעת איך להוציאו אל הפעל בכל גווניו. וזהו סוד השתוקקות הגאולה שבאומה, הנותן לה כח לחיות ולהתקיים באופן המפליא את לב כל חושב. כנסת ישראל בעומק חפצה איננה מחולקת מהאלהות כלל, היא מלבשת את האלהות המתגלה שבעולם הכללי, וחפצה בהויתה את החפץ האלהי של טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו. זה הטוב הוא הסוד של הגאולה, המוכרחת לבא, הטוב מוכרח לנצח את הכל, והחפץ העמוק והמוטבע של הטוב, והשיקוק הפנימי לו בעצם תוכיות נשמת האומה, המתבלט בתפילת האומה הפנימית, מסמיך לה את הגאולה. "והטוב בעיניך עשיתי, זה שסמך גאולה לתפילה" (ברכות י).

אנו, כלומר כנסת ישראל, רוצה לחיות דוקא מפני התכלית המוסרית שיש בההויה בכללה. ומתוך שאנו מכירים בקרבנו, שההתרכזות של החיים היא לנו המגמה המוסרית הכללית, מתוך כך אנו בטוחים, שבחיינו נהיה מסייעים להשלמתה. אם בפעם אחת היתה אבודה ממנו כליל המגמה המוסרית של ההויה, אז היינו אובדים לגמרי את שאיפת החיים וממילא היו החיים הכלליים בטלים וכלים בלי תקנה. אבל לא תאבד כליל ממנו המגמה המוסרית בכללותה, וגם זיק אחד, שנשאר ממנו בעומק הנשמה בהסתרה גמורה, ישיב את הכל לתחיה. הננו אוהבים את המגמה המוסרית העליונה שבהויה, כשם שהננו אוהבים את עצמנו, ויותר ממה שהננו אוהבים את עצמנו, כי בתוכיותנו הננו מרגישים רק ניצוץ אחד מהמגמה הכללית המקפת כל, וה"כל" שבמגמה האהובה אהבת חיים יקר הוא לנו הרבה יותר מהניצוץ העצמי שבנו. המגמה המוסרית הנקיה שבהויה מתבלטת בשמות הקדושים, שהשם העליון הנכתב ובלתי נקרא הוא מרכזם. ועל כן מונח בו צרור החיים לנו ולכל, "ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כולכם היום".

שתי נטיות מתרוצצות הננו פוגשים בנפש האדם, לשתי מגמות מחולפות. נטיה למלא את כל שאיפת הרע, את כל התאות היותר שפלות, בין מצד החומר בין מצד הרוח, שהן עוד מתרחבות ומסבכות בעוון את האדם, כקנאה ושנאה וכיוצא בהן, - ולעומתה לא נוכל להתעלם מלראות את שאיפת הטוב, המתגלה לפעמים ברוחו של אדם, שכל העולם כולו כדאי הוא לה, להשכילו ולהיטיבו, ולמלאות אותו חסד אהבה ואורה. אבל כל נטיה חפצה להתגדר בלבדה ולהיות היא השלטת בקרב הלב ומלאה את כל רוח ונפש. והניגוד הזה הוא מרעיש את הלב וממלא את החיים חלחלות, והאדם מתאמץ תמיד איך להשלים בקרבו השלמה פנימית, ובלבד שיחדלו ממנו מצוקות נפשו. והשלום מתכונן ע"י כבישת אחד מן הצדדים בדרך כניעה לצד השני, או - מה שהוא למעלה מזה - בדרך כריתות ברית והתאחדות גמורה, באופן שהצד המנגד מתהפך כולו, עם כל כחותיו, להצד שכנגדו לחם. על כן ישנם שני דרכים בהשאיפה להההשואה של התשוקות, שיסודי חיי האדם, הפרטי והחברותי, נבנים עליהן, והם הם הלוקחים את המקום היותר גדול בכל ערכי החיים וסעיפיהם. הדרך האחד הוא דרך הירידה, כלומר להדריך את האדם בחינוך כזה עד אשר סוף כל סוף ישתקע קול אלהים אשר בלבבו, ויהיה כולו יכול להיות מסור לשאיפותיו המוטבעות בעומק חומרו, ויצר הרע של הכעס והתאוה השנאה והזדון שבנפשו, וזאת היא מחשבת הרשעה, המקפלת את החלק היותר חזק שבקיבוצים האנושיים. הדרך השניה היא דרך העליה, לבקש לחנך את האדם עד שיבא למרום המטרה, שרק קול האלהים ישמע בלבבו, ורק הטוב האור החסד והאהבה יהיה חלקו, זה הדרך הולך ונכבש לאטו, בצעדים מדודים ואופן חשאי למאד. באומות הוגלמה בישראל השאיפה אל השלום העליון, השלום האמתי, שהוא בטוח בנצחונו, אע"פ שדרכו רחוקה והיא עומדת בקשר מלחמה נגד השאיפה ההפוכה, אשר סופה לפול ולהוכיח את אפסותה לעין כל, ואז יהיה ד' אחד ושמו אחד.

שני דברים מאירים בישראל : המוסר הטהור בכל שאיפותיו בכללות העולם, באדם ובכל חי ובכל ההויה כולה, והידיעה שהכל נובע מהקריאה בשם ד' ובכל אורותיו היוצאים ממנו, הבאים ברעיון עד שיצא שם הנכתב והנקרא, והיוצאים בדרך תולדות של כינויים והרגשות, שהם כולם אותות של מציאות עליונה בעושר הויתה. המוסר בלא מקורו הוא אור פנימי, מרכזי, שאין לו הקף, סביבה מקורית, סופו להתדלדל, וערכו בעמידתו ג"כ ממועט הוא. ההופעה הנפשית לקישור האלהי, כשאין המוסר וערכו מאירים כראוי, היא תוכן מקיף חסר מרכזיות. ישראל וישורון כוללים ההיקף והפנים, המוסר ומקורו האלהי, שהוא ינצח ויכריע את כל העולם כולו ויזריח אורו של משיח.

אור השכינה הוא כנסת ישראל, האידיאל הישראלי השורה באומה כולה, העושה אותה לחטיבה אחת בכל דורותיה. כשהאורה הגדולה הזאת מתגלה בארץ, מתגלם בחיים המעשיים והשכליים, הכל מתברך. הנשמות הגנוזות בחביון מעלה מוסיפות אורה ותענוג. וכל נפש חיה מתעלה, העולם ומלאו מתרומם, הטללים אוצרים בקרבם שפעת ברכה, רוחות וגשמים כוללים בתוכם מניות חיים ועז, כל חי רוחני עליון ותחתון מתעדן, ומתמלא הגיון של שירה וחדות

נועמים, הכל עלו שמח ומרנן, מפני שכנסת ישראל נחתת לאשראה בארעא. האידיאל הלאומי הנצחי, מהוד מקורו האלהי, השוכן בישראל, המקושר עם נשמתם המצוחצחה, דופק ופועם, ומכה גלים בים החיים, הכל מתברך, הכל מתנשא, ברוך ד' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב.

זיווגא שלים דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא היינו השתוות הרצון שמתגלה באומה בכללה, ביסוד נשמתה, עם התגלות הנטיה האלהית ביסוד ההויה בכללה. וכל שיוצא יותר אל הפועל התגלות כנסת ישראל, ושיוויה אל האור האלהי של חפץ שלמות ההויה, כן ההתאמה יותר נפלאה. וכל פעולה טובה שנעשית מכל אחד מישראל מכשרת את היחיד ואת הכלל להתנשא אל ההתאמה העליונה הזאת, והתנשאות ההתאמה מכשרת יותר את הגילוי של הנטיה האלהית בכלל ההויה ושכלול שלמותה, ונותנת עז לאלהים. ובמעלה העליונה של כנסת ישראל לא יש שום הפרש בין הנטיה שמתגלה ע"י ההשפעה של החיים האלהיים בכלל ההויה למה שהוא מושג בכללות האומה. ולשם זה אנו שואפים בכל פעלינו: יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ומתלבשים אנו אהבה ע"י הנטיה הקוסמית בכללות ההויה, שהיראה בטלה בה לגבי האהבה, כי כללות ההויה רחוקה היא משינויים לרעה, רק "עז וחדוה במקומו", ומצד כנסת ישראל הננו מתלבשים ג"כ יראה, שלא יסתם האור ממנה, ובהתנשאנו ליסוד היחוד הננו מתמלאים אהבה ויראה בחוברת אחת, והכח הנעלם החודר בפנימיות ההויה ובכל הנשמות, העולה למעלת כל המגמות, פועל עלינו באור אחדותו, בשם כל ישראל.

המחשבות וההרגשות, הבאות מכח ההארה האלהית הכללית, אינן מתקבלות מכנסת ישראל לשאת פרי וענף, ולגדל גידולים יפים ומתקיימים, כי אם כשהם באים מורכבים בהרעיונות העצמיים של כנסת ישראל עצמה, של טבע האומה במהותה הפנימית. וההרמוניה הגמורה בין אלה ההשפעות הן דרגות של היחוד השלם, יחוד קוב"ה ושכינתיה, שעיני כל אליו נשואות.

כנסת ישראל מנצחת את העולם בכחה הרוחני, שיסודה העליה המוסרית המוחלטת, העולה על הנטיות שברוח האדם, גם על הטובות והיותר יפות שבהן. מגלה היא את כחה בידיעת הנהגת העולם למעלה מדרך הטבע, מסברת היא בניסים ונפלאות את מהותה העצמית, והאמת הזאת היא בעצמה מגבירה את העז הרוחני בקרבה ובעולם. א"א לאדם היחידי והקיבוצי שיתעלה על טבעו, בזמן שהוא תמיד חושב שכל המוטבע בטבע אין עליו כח עליון להחליפו בעילוי. על כן אין מנוס משפלות המוסר שבעומק הרוח לא לעובדי עבודה זרה ולא לכופרים מוחלטים, והמחשבה שהיא מעצמת את הרוח, להעלותו מכל המגרעות שבטבע הבהמי הפראי של האדם, היא רק המחשבה האמונית, המבררת את פעולותיה ע"י שלטון שם ד' בעולם בהתגלות רצונית אידיאלית, שזהו גילוי שם ההויה שבתורת ישראל.

היהדות הניסית והיהדות הטבעית הן משולבות זו בזו, אחוזות אחת בחברתה כאחיזת נשמה בגוף. וכמלחמה שבאדם הפנימי היחיד, שלפעמים הנשמה מתגברת, והיא מאירה, אבל הגוף נלקה עי"ז יותר מדאי, ומתוך כך באה נטיה הפכית לחזק את הגויה, והנשמה סובלת מחשכת הגשמיות, וחוזרת נטיה נשמתית להופיע, ובכל אותן העליות והירידות שיווי המשקל הולך ומתקרב, - כמו כן הוא ביהדות הכללית. כשהרעיונות תולדות היהדות הניסית מתגברים, הרי היהדות הטבעית נלקה, וממילא מרגשת גם היא בחסרון זה, שבליקוי זה של היהדות הטבעית אובד הוא ההוד שבקומתה הרוחנית של היהדות את בסיסו, וממילא בהדי הוצא לקי כרבא, ונלקה ג"כ הנצח שביהדות, הניסיות שבה והלך מחשבותיה, עומק רגשותיה וחותם המעשי שלה. עד אשר בכח החזרה התכופה, ההולכת ובאה משך של תקופות שונות, ההשתלמות הקומתית של האומה בשיווי המשקל הולכת ומתקרבת, והנצח וההוד יחדיו משפיעים הם את כחם, וכנסת ישראל מתעלה עליהם, היא המקור להיהדות בכללה בשני ערכיה הכלליים, היא עולה על שניהם במהות ההתחלקות שלהם, ומזוהר תפארת ישראל הרי היא סופגת את אורה וממילא מתמזגות הן שתי הצורות הללו אשר לכנסת ישראל, הניסית והטבעית, בכל הסתעפיותיהן, במעמד כזה שכל אחת מרחיבה את הגבול של חברתה.

"אי אפשר לאדם להיפרד מדבקות האלקית, ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה אור ה' אלקי ישראל. אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה. על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי, ובכללות התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", והעולם מתכונן בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד. האפשרויות לדבר "גבוהה גבוהה", על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירודים מוחלטים, הן תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, "כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך". החזיון מתגלה ביחושה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך".

כל מה שהוא ראוי להעשות כבר הוא טבוע במהות השכל וההויה הרוחנית המקושרת עם כל יסוד המציאות, וכיון שנעשה להיפך ממה שראוי להעשות הרי הדבר מהרס את היקום, כמו מי שמתנהג בסידור גופו באפן המנגד לתנאי החיים שלו. אמנם אם אין הגילוי של ההשתלשלות מגיע לרשימה נפשית, אין ההרס פועל. התורה כולה היא המסקנא האחרונה של התוצאה של האורה האלהית, ההולכת וזורמת בעולמים ומגיעה עד חידור התוכי של החיים, ישראל נזדככו כ"כ עד כדי הרגשה זו של אי האפשרות של היפוך הסידור העליון המקיף והחודר. האבות הוטבעו כבר בזה במעלת רוחם, ובניהם נזדככו בכור הברזל עד שבאו בתעלומה פנימית לידי מדה זו, והידיעה הפנימית היא הידיעה המרגשת, שבזמן שהיא כבר באה לבגרותה מוכרחים הם תנאי החיים ללכת על פיה, ואם לא יהיה מדריך עליון להוציא אל הפועל את גילוי החיים בהנהגה לפי הידיעה הפנימית, או העולם מתמוטט, וצרת החיים גדולה. וההארה באה. אור ד' נגלה על הר סיני, למשה הראה אוצר טובו וסוד הדר זיוו להורות תורה מורשה קהילת יעקב, לבסם עולם ומלואו. לפי זה כל חסיד, כל דורש מוסר וצדק, כיון שהגיעה דעתו לגלות רז מוסרי, הרי העולם כולו תובע את תפקיד מלוי החובה המגולה. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, ע"כ אינם מצווים, ואין מהלך הטבע פועל על ידם ביחס להדרכתם התורית, זהו רז מיוחד לישראל.

כשמדברים על דבר תעודת ישראל בעולם מיד אנו באים להכרה של העדות על גאות ד', שבאה ע"י כנסת ישראל, המבררת במציאותה את היסוד האלהי של הנהגת העמים והממלכות, וממילא של כל המציאות כולה, - ומזה אנו באים לידי תביעת הקדושה והטהרה בחיים המעשיים העיוניים.

העלאת כנסת ישראל במדרגתה העליונה כ"ז שיש חילוק עמים בעולם, זאת היא מדרגת נקודת ציון.